

DOI <https://doi.org/10.32405/2308-8885-2019-1-5>

УДК [7 : 373.7] : 004

Кондратова Людмила Григорівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри відкритих освітніх систем та інформаційно-комунікаційних технологій, ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, м. Київ, Україна, lkondratovaua@gmail.com

ЕЛЕКТРОННИЙ ЗАСІБ НАВЧАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ «МИСТЕЦТВО» В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Розкрито особливості використання електронного засобу навчального призначення (електронного підручника) «Мистецтво» на уроках мистецтва в початкових класах нової української школи. Схарактеризовано складові електронного засобу навчального призначення. Описано організацію інтегрованого навчання мистецтва за допомогою електронних засобів навчання. Представлено методичні рекомендації щодо використання елементів електронного підручника для візуалізації навчання мистецтва, в організації художньо-творчої діяльності учнів початкової школи, сприймання та інтерпретації творів мистецтва, здійснення комунікації через мистецтво.

Ключові слова: електронний засіб навчального призначення, електронний підручник, електронні засоби навчання, візуалізація мистецького навчання, учні початкової школи, методика.

На початку нового тисячоліття електронні засоби навчання широко впроваджуються на всіх освітніх рівнях. E-learning – електронне навчання активно поширюється в системі вітчизняної освіти та розробляється на основі електронних освітніх ресурсів, електронних та аудіовізуальних засобів. В електронному навчанні вирізняють багато переваг: висока інформативність, достовірність, можливість детального вивчення процесів та явищ життя, підвищення наочності, посилення емоційності сприйняття навчального матеріалу навчання. З огляду на це нові електронні засоби

навчання увійшли в практику викладання інтегрованого мистецького курсу і в новій українській школі, де впроваджуються електронні підручники, електронні зошити та альбоми, інтерактивні посібники та ін. матеріали. Тому сучасному вчителю необхідна ґрунтовна підготовка до використання електронних засобів навчання, яка може здійснюватися кількома шляхами: у самоосвітній роботі, в системі післядипломної педагогічної освіти, на різноманітних курсах.

Проблемам використання електронних та технічних засобів навчання присвячені праці С. Архангельського,

В. Беспалька, Л. Прессмана, Г. Суворой, Л. Чашко, М. Шахмаєва та ін. Особливості впровадження технологій електронного навчання розкривають В. Астахова, В. Бакіров, С. Мигович, Л. Мирутенко, О. Хомерікі, Л. Хижняк, С. Черних, С. Щудло та ін. Методику впровадження аудіовізуальних засобів в освітній процес описано у дослідженнях І. Кузьо, В. Мозгового, В. Сичова, О. Трофимова та ін.

На використанні електронного підручника в освітньому процесі наголошували В. Агеєва, Н. Вашкевич, Л. Гризун, Є. Міщеракова, Е. Сарафанюк, Н. Морзе, М. Жалдак. Здобутки вітчизняної мистецької практики в цьому напрямі висвітлено в наукових розвідках Н. Белявіної, В. Грищенко, М. Дергач, М. Дьяченка, В. Карповича, В. Медушевського, І. Мельника, Д. Пильгуй, Л. Робустова, О. Сизової, І. Сокол, М. Чембержі, В. Штепи та ін.

У період реформування мистецької освіти на засадах Нової української школи питання використання електронного навчання та інформаційних технологій у процесі вивчення мистецтва в початковій школі актуалізувалося (Л. Робустова, Л. Рубін, О. Сизова, С. Шип та ін).

Для учнів 1-х класів у 2018–2019 навчальному році розроблено нові підручники «Мистецтво» – їх автори і видавці пропонують електронну підтримку у вигляді електронного засобу навчального призначення «Мистецтво» в початковій школі (електронний підручник). Електронний підручник створює певну альтернативу друкованому варіанту або ж додатковий сучасний засіб навчання школярів і надає вчителям багато нових можливостей під час уроків. Однак використання такого специфічного електронного забезпечення в процесі вивчення інтегрованого курсу «Мистецтво» в початковій школі має свої особливості. Саме розгляду таких особливостей **присвячена дана стаття** (на прикладі електронного підручника «Мистецтво. 1 клас» автора Кондратової Л. Г.).

Авторам навчальної літератури для школярів слід зважати, що її споживачами виступає покоління Y, або «діти тисячоліття», які народилися між 1990 і 2000 рр. Їхні погляди, спосіб життя кар-

динально відрізняються від старших поколінь. Для них немає чіткого розмежування між роботою, навчанням і відпочинком. Життя для них – це постійне творення, гармонія між зароблянням коштів, пізнанням нового, самовдосконаленням, грою та розвагою [6, с. 7].

Сучасних учнів початкової школи відзначає великий інтерес до використання різноманітних девайсів – електронних книг, планшетів, мобільних телефонів. Тому навчальний процес без сучасних електронних засобів відходить у минуле, а використання електронного підручника стає зручним засобом навчання школярів.

Серед багатьох видів навчальних електронних засобів найбільш поширеним є **електронний підручник** – це електронне навчальне видання із систематизованим викладом навчального матеріалу, що відповідає освітній програмі, містить цифрові об'єкти різних форматів та забезпечує інтерактивну взаємодію [3, с. 2]. Електронний підручник містить **комплекс мистецької інформації**: візуальної, графічної, текстової, фото, цифрової, мовної, аудіо, відео. Такий електронний освітній ресурс комплексного призначення надає *теоретичний матеріал, забезпечує безперервність і повноту процесу навчання, тренувальну навчальну діяльність і контроль рівня знань, а також інформаційно-пошукову функцію*, яка має комп'ютерну візуалізацію, сервісні функції та умови інтерактивного зворотного зв'язку.

Електронні підручники укладаються на основі друкованого підручника. Так,

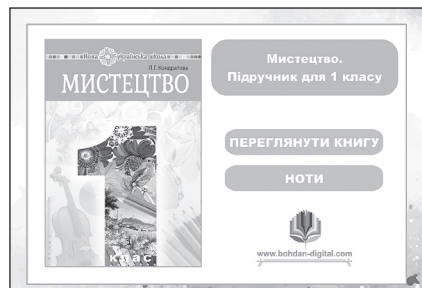

Фото 1. Обкладинка електронного підручника «Мистецтво. 1 кл.» автора Кондратової Л. Г.

електронні підручники «Мистецтво» для учнів 1 класів закладів загальної середньої освіти створювалися на основі друкованих підручників відповідно до Державного стандарту початкової школи (освітньої галузь «Мистецтво»), програм освітньої галузі «Мистецтво» для учнів 1–4 класів (колективу авторів під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна). Серед таких і авторський електронний підручник «Мистецтво» для 1 класу (видавництво «Навчальна книга – Богдан»), фото 1.

Вагомою перевагою електронного підручника в порівнянні із традиційним паперовим варіантом є *функції*: відеоперегляд, аудіопрослуховування, виконання тестових завдань, творчих інтерактивних ігор, можливість (за наявності Інтернет-зв'язку), здійснити перехід на будь-який ресурс або сайт. Отже, учень може виконати багато навчальних операцій: ознайомитися із текстами, користуватися словничком та міні-енциклопедією, розглянути схеми, таблиці та графіки, переглянути відеофрагмент, навчальний ролик, відеозапис виконання пісні дитячими колективами, прослухати аудіозапис пісні чи поспівки, музичний твір у виконанні відомих музикантів, використати візуальний супровід для проведення ігор. Виконання творчих завдань чи вправ перетворюється на цікаву гру, також можна перевірити знання за допомогою тестів, виконати творчі навчальні проекти тощо.

Для транслявання електронного підручника на уроках мистецтва використовується комп'ютер, ноутбук, електронні книги та смартфони. Електронний підручник призначений для навчання і самонавчання, розрахований на користувача-школяра, який ще не має досвіду використовувати його самостійно. Ця функція покладається на вчителя, який зорієнтує дітей в змісті, навчить виконувати прості маніпуляції, наприклад: перехід на закладки, здійснення відеоперегляду, аудіопрослуховування, самостійне виконання творчих завдань тощо.

У **змісті** електронного підручника є назви навчальних тем, уроків та нумерація сторінок. Для різних видів робіт подаються інтерактивні *пиктограми*,

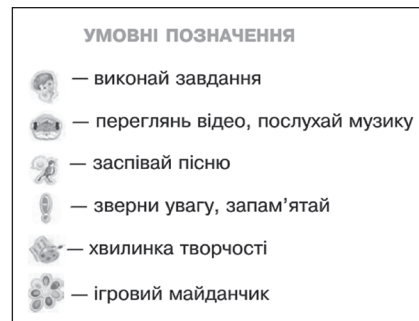

Фото 2. Пиктограми електронного підручника

натискаючи на які, учень 1 класу може швидко знайти необхідну мистецьку інформацію (фото 2).

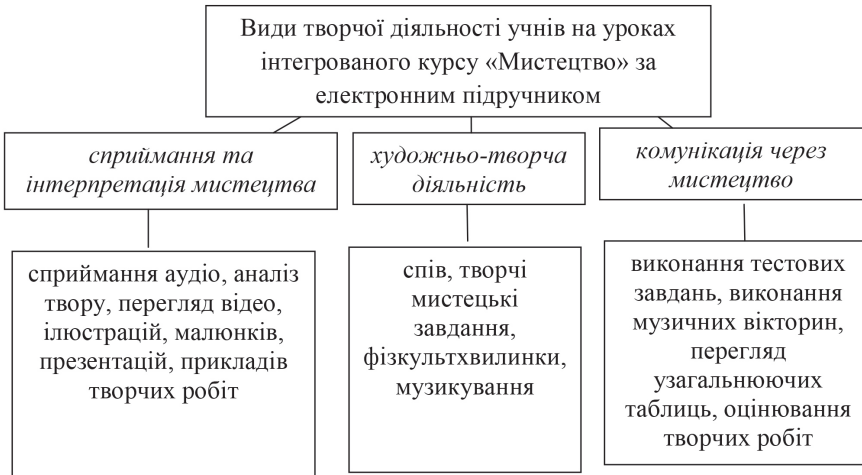
Зміст кожного уроку розподілено за основними видами мистецької діяльності (змістовими лініями), а саме: «художньо-творча діяльність», «сприймання та інтерпретація мистецтва», «комунікація через мистецтво». Основні види творчої діяльності за електронним підручником у межах реалізації змістовних ліній мистецької галузі відрізняються (фото 3, 4).

Зважаючи на основний зміст мистецької освіти та вимоги до вивчення інтегрованих курсів, у нашому підручнику розроблено сімдесят уроків за чинною програмою. Уроки об'єднані парно, мають одну спільну назву теми, причому перший із них присвячується вивченню музичного мистецтва з елементами інтеграції з іншими видами мистецтва, а другий – інтегрованому вивченню образотворчого мистецтва (фото 3, 4).

З допомогою електронного підручника учні здійснюють художньо-творчу діяльність на уроках, яка націлює на розвиток креативності та мистецьких здібностей учнів через практичне освоєння основ художньої мови різних видів мистецтва та способів художньо-творчого самовираження [5, с. 84], що реалізується через наступні *види творчої практичної роботи*:

- **спів**: виконання поспівок і пісень, вокальна імпровізація (через відповідні пиктограми учень може озвучити мелодію поспівки, самостійно прослухати звучання мелодії пісні, ввімкнути мініусівку – інструментальний супровід

Схема 1. Види творчої діяльності за електронним підручником

до пісні та виконати пісню разом із виконавцями, переглянути відеовиступ сучасних виконавців), фото 5;

Фото 3, 4. Приклади сторінок електронного підручника

- **творчі мистецькі завдання:** виконання ігрових завдань, вправ на розфарбовування, перегляд майстер-класів з паперопластики та ліплення, поетапне виконання малюнків у різних техніках (кольоровий олівець, гуаш, акварельні фарби, воскова пастель), виконання тестових завдань тощо;

- **музикування:** виконання ритмічних вправ, музичного супроводу до пісень, музичних імпровазіцій;

- **фізкультхвилинки:** виконання рухів

Фото 5. Виконання і прослуховування пісні

під музику, танцювання, пластична імпровазіція.

Для опанування учнями різних видів художніх технік в електронному підручнику містяться серія майстер-класів з поетапним виконанням малюнка, аплікації, ліплення, що сприятиме успішній самостійній творчій роботі учня (фото 6, 7, 8).

У реалізації змістової лінії «**Сприймання та інтерпретація мистецтва**» завдяки функціям електронного підручника учень може прослухати музичний твір, який подано у форматі mp3, або здійснити перегляд відеоролика у форматі mp4, що допоможе візуалізувати музичний твір. Для сприймання та аналізу творів образотворчого мистецтва в електронному підручнику пропонуються наступні види робіт: перегляд ілюстрацій, репродукцій, малюнків, скульптур, зображення об'ємних та простих форм, прикладів дитячих робіт.

Звернення до електронного підручника доцільне і для формування в учнів уміння презентувати себе і свої досягнення, критично їх оцінювати, взаємодіяти з іншими через мистецтво в середовищі (зокрема брати участь у різних культурно-мистецьких заходах, обговореннях тощо), а також для формування уявлень про можливість і способи регулювати свій емоційний стан завдяки мистецтву (змістова лінія «**Комунікація через мистецтво**») [5, с. 85]. Це досягається шляхом виконання завдань: тестів, прослуховування та розпізнавання на слух фрагментів музичних творів, розгадування музичних вікторин, перегляду узагальнюючих таблиць.

Після виконання завдань з допомогою підручника учні можуть оцінити власну діяльність та роботу однокласників.

Отже, електронний підручник є зручним для використання в процесі вивчення «Мистецтва» з учнями 1 класів і може застосовуватися для самостійної роботи вдома.

Практичні поради вчителю. Навіть за фрагментарного використання такого підручника на уроці користь від нього значна: розвиток цілісного сприйняття навчального матеріалу, формування системного мислення в учнів, позитивне емоційне ставлення до

мистецтва. Включення в урок матеріалу інших навчальних предметів, що мають допоміжне значення для вивчення теми, сприяє глибшому сприйманню та осмисленню мистецьких понять.

Для зручного користування електронним підручником учитель має підготувати учнів до самостійної роботи з ним. Основними формами навчання є *тренувальні вправи*, що допомагатимуть набути практичних вмінь: завантажити електронний підручник на власний девайс, здійснити самостійний перехід на закладки підручника, виконати тести та ін. Усі підказки розташовано у відповідних інструкціях для учня-користувача.

Вчителів необхідно пам'ятати, що використання електронного підручника **має бути фрагментарним** – у деяких компонентах уроку мистецтва, що планується наперед, під час планування роботи вчителя, складання календарно-тематичного плану. Вчитель мистецтва може підготувати доповнення до електронного підручника у вигляді коротких навчальних презентацій, фрагментів фільмів, допоміжних наочних матеріалів тощо.

Висновки. Електронний підручник є електронним виданням, що подає в систематизованому вигляді навчальний матеріал відповідно до освітньої програми та містить цифрові об'єкти різних форматів. Він створює можливість учням користуватися різноманітною візуальною, текстовою, цифровою, фото-, аудіо- та відеоінформацією, здійснює при цьому також функції: відпрацювання навчальних умінь через вправи і завдання, виконання творчих проєктів; контролю рівня знань шляхом виконання тестів; пошуку важливої інформації, що спонукає учнів самостійно її здобувати та осмислювати.

Використання електронного підручника допомагає вчителів в організації сучасного навчального процесу із дотримання мети уроків мистецтва і реалізації основних змістових ліній: художньо-творча діяльність, сприймання та інтерпретація творів мистецтва, комунікація через мистецтво. Усе це було продемонстровано на прикладах авторського електронного підручника «Мистецтво», 1 клас, 2018 р. (вид-во «Навчальна книга – Богдан»).

Враховуючи вікові особливості дітей початкової школи **подальших розробок** потребують аспект доцільного використання різноманітних електронних навчальних ресурсів у мистецькому навчанні молодших школярів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Електронні засоби навчання та їх використання [Електронний ресурс]. – / Режим доступу: <http://tmb.org.ua/new/index.php/i-i/4-/200-2012-12-09-19-38-06.html>
2. Жалдак М. І. Комп'ютерно-орієнтовані засоби навчання математики, фізики, інформатики : [посіб. для вчителів] / М. І. Жалдак, В. В. Лапінський, М. І. Шут. – К. : Дініт, 2004. – 110 с.
3. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/law/2231/>
4. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Бібік Н. М. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Плєяди», 2017. – 206 с.
5. Типова освітня програма для 1–2 класів закладів загальної середньої освіти (за заг. ред. О. Я. Савченко) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nus.org.ua/news/opublikuvany-tyповi-osvitni-programy-dlya-1-2-klasiv-nush-dokumenty/>

Кондратова Л. Г., кандидат педагогических наук, доцент кафедры открытых образовательных систем и информационно-коммуникационных технологий, ДВНЗ «Университет менеджмента образования» АПН Украины, г. Киев, Украина, lkondratovaua@gmail.com

Електронное средство учебного назначения «Искусство» в начальной школе

Раскрыты особенности использования электронного средства учебного назначения (электронного учебника) «Искусство» на уроках искусства в начальных классах новой украинской школы. Охарактеризованы составляющие электронного средства учебного назначения. Описана организация интегрированного обучения искусству с помощью электронных средств.

Представлены методические рекомендации по использованию элементов электронного учебника для визуализации обучения искусству, в организации художественно-творческой деятельности учащихся начальной школы, восприятия и интерпретации произведений искусства, осуществления коммуникации через искусство.

Ключевые слова: электронное средство учебного назначения, электронный учебник, электронные средства обучения, визуализация художественного обучения, ученики начальной школы, методика.

Kondratova L.G. PhD in Pedagogy, Associate Professor of the Department of Open Educational Systems, Information and Communication Technologies of the University of Educational Management of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine, lkondratovaua@gmail.com

Electronic textbook of "Art" in primary school

The article presents the peculiarities of electronic textbook of "Art" at art lessons in primary schools of New Ukrainian School. The components of the electronic teaching aids and their functions have been described.

It was found out that the electronic textbook is an electronic educational edition, which presents systematically educational material according to educational program and contains digital objects of different formats. The electronic textbook has the following features: it provides students with a variety of visual, text, photo, digital, audio and video information, while performing the function of providing information, visualizing it, teaching skills through exercises and tasks, performing creative projects, controlling the level of knowledge through performance of tests, as well as an important informational and searching function that helps students to acquire the necessary information for it understanding.

The author's shows examples of the electronic textbook of "Art" (2018) for 1st grade (Publishing House of "Educational Book-Bogdan") how to use the electronic textbook, helping the teacher in organizing a modern educational process to follow the purpose of art lessons and implementation of the main content lines: artistic and creative activity, perception and interpretation of works of art and communication through art.

The organization of integrated study of art in the first grade with the help of electronic teaching aids (electronic textbook) has been described. The author offers methodological recommendations for art teachers how to use certain elements of the electronic textbook for visualization, organization of artistic and creative activity of primary schoolchildren, perception and interpretation of works of art, implementation of communication through art.

Keywords: electronic textbook, electronic textbook, electronic teaching aids, visualization of artistic education, primary schoolchildren, methodology.

Стаття надійшла до редакції 06.11. 2018 р.